

Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler (ICOMOS, 2003)

Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage

ICOMOS'un 2003 'te Victoria Şelalesi'nde yapılan 14. Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir

Belgenin amacı

Mimari mirasa ait strüktürler, doğaları ve tarihi özellikleri gereği (malzeme ve birleşim yönünden) çağdaş yönetmelik ve yapı standartlarının uygulanmasını kısıtlayan teşhis ve restorasyon sorunları sunarlar. Hem kültürel çerçeveye uygun, hem akılcı olan analiz ve onarım önerilerini garanti etmek için tavsiyelere gerek duyulmaktadır.

Burada sunulan tavsiyeler koruma ve onarım sorunlarıyla ilgili olanlara yardımcı olmayı amaçlamaktadır, ancak hiçbir zaman kültürel ve bilimsel metinlerden elde edilecek bilgilerin yerini alamazlar.

Tam metinde sunulan tavsiyeler iki bölüm halinde düzenlenmiştir: İlkeler bölümünde korumanın temel kuralları sunulmakta, Rehber bölümünde tasarımcının izlemesi gerekli kurallar ve yöntem tartışılmaktadır. Belgenin yalnız İlkeler bölümü onaylı bir ICOMOS tüzüğü statüsüne sahiptir. Aynı bir belge olarak düzenlenen yönlendirici bilgilerin İngilizce metnine ulaşılabilir .

1 Genel ölçütler

1.1 Mimari mirasın korunması, güçlendirilmesi ve restorasyonu disiplinlerarası bir yaklaşım gerektirir.

1.2. Mimari mirasın değeri ve özgünlüğü dar tanımlı ölçütlere dayandırılmaz çünkü tüm kültürlerimize saygı, onların ait oldukları kültürel çerçeve içinde değerlendirilmelerini gerektirir.

1.3. Mimari mirasın değeri yalnız görünüşünde değildir; tüm bileşenleriyle döneminin yapı teknolojisinin ünik bir örneği olarak korunmuş olması önemlidir. Özellikle yapıların yalnız cephelerinin korunup, içerdeki taşıyıcı öğelerin kaldırılması koruma ölçütlerine aykırıdır.

1.4. Bir kullanım veya işlev değişikliği önerildiğinde, bütün koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalıdır.

1.5. Mimari mirasın restorasyonunda, taşıyıcı sistemin restorasyonu tek başına bir hedef olarak tanımlanamaz. Asıl hedef yapının tümünün korunmasıdır; strüktürün korunması, hedefe ulaşmak için bir araçtır.

1.6. Mimari değer taşıyan tarihi yapıların özel durumları, karmaşık geçmişleri, tıp alanındakine benzer bir araştırma ve öneri geliştirme süreci gerektirir. Anamnez, teşhis, tedavi ve kontrollerle önemli veriler ve bilgi derlenir, bozulma ve hasar nedenleri belirlenir, uygun tedavi yöntemleri arasından seçim yapılır ve uygulanan müdahalelerin başarıları denetlenir. Eldeki kaynakları akılcı bir biçimde kullanıp masrafları sınırlamak ve anıta en az zarar vermek için çalışmalar sırasında bu adımların tekrar edilmesi gereklidir.

1.7. Taşıyıcı sistemin çökmesini önlemek amacıyla alınması gerekli acil güvenlik önlemleri dışında (örneğin deprem hasarı sonrasında), sağlayacağı yarar veya zarar tam olarak belirlenmeden tarihi esere herhangi bir müdahale yapılmamalıdır. Bu tür acil önlemler alınırken, geriye dönüşü olmayan müdahaleler getirmekten mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

2 Araştırma ve teşhis

2.1. Sorunun boyut ve türüne bağlı olarak, araştırmanın ilk adımlarından itibaren disiplinlerarası bir ekip, alanın ilk incelemesini yapmalı ve çalışma programını hazırlamalıdır.

2.2. Veriler ve bilgiler önce yaklaşık olarak değerlendirilmeli, böylece strüktürlerin gerçek sorunlarına koşut, daha kapsamlı bir eylem planı geliştirilmesine olanak sağlanmalıdır.

2.3. Koruma uygulamalarında strüktür ve malzemelerin özelliklerinin tam olarak bilinmesi ve anlaşılması gereklidir. Strüktürün ilk yapılışındaki ve günümüzden önceki durumları, yapımında kullanılan teknikler, değişimler ve etkileri, yaşanan olaylar ve bugünkü durum hakkında bilgiye gerek vardır.

2.4. Arkeolojik sitlerde kazı sürecinde, başlangıçta yalnız bir bölümü açılan kalıntıların durumu tam olarak bilinmeden yapılan destekler sorun yaratabilir. Yerüstünde duran bir bina ile, kazı sonucu ortaya çıkarılan bir kalıntının strüktürel davranışları tamamen farklı olabilir. Kazı aşamasında yapılması gerekli acil önlem müdahaleleri, tüm binanın biçim ve kullanımına hanel getirmeyecek şekilde tasarlanmalıdır.

2.5. Teşhis, tarihi, niteliksel ve niceliksel yaklaşımlara dayandırılır. Niteliksel yaklaşım taşıyıcı sistemin hasarının ve malzeme bozulmalarının doğrudan gözlenmesine olduğu kadar, tarihi ve arkeolojik araştırma temelinde oturur. Niceliksel yaklaşımda ise malzeme ve strüktür deneylerinden, izleme ve strüktür analizi sonuçlarından yararlanır .

2.6. Strüktürel müdahale yapılmadan önce hasar ve bozulma nedenleri belirlenmeli, strüktürün güvenlik düzeyi daha sonra değerlendirilmelidir.

2.7. Teşhisin son aşaması olan ve müdahale gerekliliğinin belirlendiği güvenlik değerlendirmesinde niceliksel ve niteliksel analiz sonuçları uzlaştırılmalıdır: doğrudan gözlem, tarihi araştırma, strüktürel analiz ve eğer yapılmışsa deney ve analiz sonuçları birbirleriyle uyumlu olmalıdır.

2.8. Genellikle yeni yapılar için geçerli olan strüktürel güvenlik seviyeleri aşırı, bazen olanaksız önlemler gerektirir. Bu gibi durumlarda özel analizler ve duruma özgü koşullar, güvenlik konusuna farklı yaklaşımını haklı gösterebilir.

2.9. Elde edilen tüm bilgiler, güvenlik değerlendirmesini içeren teşhis ve müdahale önerisi açıklayıcı bir rapor şekline getirilerek sunulmalıdır.

3 İyileştirici önlem ve denetimler

3.1. Yapılacak tedavi, belirtilerden çok hasar nedenlerine yönelik olmalıdır.

3.2. En iyi tedavi koruyucu bakımdır.

3.3. Koruma ve güçlendirme önerileri güvenlik değerlendirmesi ile strüktürün anlam ve öneminin iyi kavranması üzerine oturmalıdır .

3.4. Zorunlu olduğu kanıtlanmayan hiçbir müdahale yapılmamalıdır.

3.5. Her müdahale belirlenen güvenlik hedefleri oranında olmalı, böylece kültürel değerlere müdahale en az düzeyde tutularak, güvenlik ve dayanıklılık en az zararla sağlanmalıdır.

3.6. Müdahale öncesinde hasar ve bozulmaların nedeni olan etkenler iyi anlaşılmalı ve strüktürün müdahaleden sonraki durumunun analizi için dikkate alınacaklar iyi irdelenmelidir; çünkü önerilecek müdahalelerin tasarımı onlara bağlı olacaktır.

3.7. Geleneksel ve yeni teknikler arasında tercih yapılmadan önce, her yapının durumu, güvenlik ve mukavemet talepleri göz önünde tutularak değerlendirilmeli, en az müdahale getiren ve kültürel değerlerle en uyumlu olan seçilmelidir.

3.8. Bazen gerçek güvenlik durumunun ve müdahalelerin muhtemel yararlarının değerlendirilmesindeki güçlük nedeniyle gözleme dayalı bir yöntem başvurulabilir; bu durumda çalışmalara en az müdahale ile başlanır; gerekli bulunduğunda, ek veya düzeltici önlemlerle, işlem sürdürülebilir.

3.9. Mümkün olan yerlerde, yapılan müdahalenin geriye dönüşe uygun olması (reversible), böylece yeni bilgiler edinildiğinde yapılan müdahalelerin esere zarar vermeden kaldırılarak daha uygun olanlarla yer değiştirmesi arzu edilir. Geriye dönüşü olmayan müdahalelerin, ileride yapılması olası işlemleri engellememesi istenir.

3.10. Restorasyonda kullanılan malzemelerin özellikleri (öncelikle yeni malzemeler) ve mevcut olanlarla uyumu tam olarak araştırılmalı, bilinmelidir. İstenmeyen yan etkileri önlemek amacıyla, onarımda kullanılan malzemelerin uzun dönem etkileri araştırılmalıdır.

3.11. Strüktürün özel niteliklerine ve çevresine zarar verilmemelidir.

3.12. Her müdahale mümkün olduğunca, strüktürün ilk tasarımına, yapım tekniğine ve tarihi değerine saygı göstermeli ve onun gelecekte de anlaşılmasını sağlayacak izleri korumaya özen göstermelidir.

3.13. Müdahale mimari, strüktür, tesisat ve işlevsellik konularının değişik yönlerine gerekli ağırlığı verecek şekilde biçimlenen bir bütünleşik planın sonucu olmalıdır.

3.14. Herhangibir tarihi malzeme veya belirgin mimari öğeyi kaldırmak veya değiştirmekten mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

3.15. Harap strüktürler mümkün olduğunca onarılmalı, tümü yenilenmemelidir.

3.16. Anıtın tarihinin parçası haline gelmiş olan düzensizlik ve değişimler, güvenlik açısından sakınca yaratmadıkları sürece korunmalıdır.

3.17. Söküm ve tekrar birleştirmeye ancak, strüktürün durumu ve malzemesi dolayısıyla başka bir yöntemle koruma olanaksız veya zararlı olduğunda, ek bir seçenek olarak, başvurulmalıdır.

3.18. Müdahale sırasında kullanılan geçici güvenlik sistemleri, amaç ve işlevlerini kültürel değerlere zarar vermeden yerine getirmelidir.

3.19. Her müdahale önerisi, mümkün olduğunca, çalışma süresince uygulamaya konulan bir denetim programıyla birlikte uygulanmalıdır.

3.20. Uygulama sırasında denetlenemeyen müdahalelere izin verilmemelidir.

3.21. Uygulama sırasında ve sonrasında yapılan denetimler ve izleme süreci ile müdahalenin etkili olup olmadığı belirlenmelidir.

3.22. Bütün denetleme ve izleme işlemleri, strüktürün tarihinin bir parçası olarak belgelenmeli ve saklanmalıdır.

Çeviri: Zeynep Abunbay, 2006

Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY çevirisinin ücretsiz dağıtılacak Proje çıktılarında kullanılmasına ve yayınlanmasına yönelik iznini KUMID'in 09.07.2007 tarih GİDEN-TR 2007/55-58 sayılı yazılı talebi üzerine 24.09.2007 tarihinde vermiştir.